

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันเกษตรกรซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศ ได้รับผลกระทบโดยตรงจากความวิกฤติทางเศรษฐกิจ ที่ส่งผลให้ประชาชนทุกระดับได้รับความเดือดร้อนมีรายได้น้อยกว่ารายจ่ายเป็นผลทำให้เกิดการตกงานและราคาสินค้าตกต่ำ กำลังซื้อของคนในประเทศตก รัฐบาลจึงตั้งเป้าหมายที่ค้ำประกันนโยบายเพื่อลดปัญหาความยากจนและนำไปสู่การสร้างงาน สร้างรายได้ลดค่าใช้จ่ายให้แก่ประชาชน เพื่อให้ประชาชนมีรายได้น้อยกว่ารายจ่าย นำไปสู่การพอมิเงิน จึงนำไปสู่การสร้างชีวิตใหม่ ขบวนการสร้างรายได้โดยการพึ่งตนเอง ขบวนการสร้างรายได้โดยการพึ่งตนเอง เป็นแนวคิดที่เน้นขบวนการสร้างรายได้จากผลิตภัณฑ์ในแต่ละหมู่บ้าน หรือตำบล แนวคิดนี้สนับสนุนและส่งเสริมให้ท้องถิ่น สามารถสร้างผลิตภัณฑ์ (Product) และตลาดสำหรับผลิตภัณฑ์นี้ โดยเฉพาะ โดยที่ท้องถิ่นจำเป็นต้องพึ่งตนเอง (Self-reliance) เป็นหลัก ดังนั้นผู้ที่เกี่ยวข้องในขบวนการนี้จำเป็นต้องอุทิศพลังงาน (Energy) ความคิดสร้างสรรค์ (Creativity) และความปรารถนา (desire) ที่จะใช้ทรัพยากรที่หาพบในท้องถิ่นเป็นหลัก เพื่อที่จะสร้างการกินดีอยู่ดี และคุณภาพชีวิตมุ่งสู่ตลาดสากลพร้อม ๆ กับการเน้นท้องถิ่น ขบวนการนี้พยายามที่จะเพิ่มคุณภาพของผลิตภัณฑ์ที่มีคุณลักษณะของท้องถิ่นเป็นหลักให้เข้าสู่มาตรฐานสากล เพื่อจะขยายขอบเขตตลาดไปสู่ตลาดโลก เสริมกับการตลาดในประเทศ การคิดค้นและพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่แต่ละท้องถิ่นผลิตขึ้นให้มีคุณภาพเป็นที่ยอมรับมีการจัดการทางการตลาดอย่างเหมาะสม สามารถเพิ่มรายได้ให้แก่ชุมชนนั้น ๆ ได้ทางหนึ่ง ดังนั้น คนในท้องถิ่นให้ความร่วมมือร่วมใจกันให้คำแนะนำ และให้กำลังใจซึ่งกันและกันมีจุดประสงค์ไปในทางเดียวกัน จึงจะสามารถทำให้ความคิดนั้น ๆ สำเร็จได้ สิ่งที่มีมองเห็นได้ชัดก็คือ การคิดค้น และการสร้างผลิตภัณฑ์บนรากฐานของภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรม สิ่งที่มีมองไม่เห็นคือพลังแห่งความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของคนในท้องถิ่นซึ่งจะเกิดจากความเชื่อมั่นซึ่งกันและกันนั่นเอง

แนวทางการพัฒนานี้จึงเป็นแนวทางการส่งเสริม และสร้างสรรค์ ผลิตภัณฑ์โดยมีกิจกรรมทางการตลาด การผลิต การบริหารจัดการ และประยุกต์ใช้เทคโนโลยีทางการผลิต ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาชนบท เกิดการสร้างงานสร้างรายได้ และนำไปสู่เป้าหมายของการมีคุณภาพชีวิตที่ดีของประชากรและวางรากฐานที่สำคัญของประเทศและสังคมไทย

แนวคิด “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์” เป็นแนวคิดที่ต้องการให้แต่ละหมู่บ้านมีผลิตภัณฑ์ (หลัก) 1 ประเภท เป็นผลิตภัณฑ์ที่ใช้วัตถุดิบ ทรัพยากรของท้องถิ่น ลดปัญหาการอพยพ ย้ายถิ่นไปสู่เมืองใหญ่ ซึ่งถือได้ว่าเป็นการสร้างเศรษฐกิจชุมชนให้เกิดขึ้น เป็นแนวคิดที่สอดคล้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว (กระทรวงมหาดไทย, 2544)

กลุ่มชุมชนจึงได้มีการรวมตัวกันพัฒนาตนเองเพื่อพัฒนาตนเอง โดยอาศัยภูมิปัญญา ประเพณีวัฒนธรรม ทรัพยากรท้องถิ่น รวมถึงการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน อาชีพในการสร้างรายได้ โดยการพึ่งตนเอง เน้นการสร้างรายได้จากผลิตภัณฑ์ในแต่ละหมู่บ้านหรือตำบล สนับสนุนและส่งเสริมให้ท้องถิ่น สามารถสร้างผลิตภัณฑ์ และตลาดสำหรับผลิตภัณฑ์โดยเฉพาะ โดยที่ท้องถิ่นจำเป็นต้องพึ่งตนเองเป็นหลัก ดังนั้นผู้ที่เกี่ยวข้องในกระบวนการจำเป็นต้องอุทิศ พลังกาย ความคิดสร้างสรรค์และความปรารถนาที่จะใช้ทรัพยากรที่หาพบในท้องถิ่นเป็นหลักเพื่อที่จะสร้างการกินดีอยู่ดี และคุณภาพชีวิตมั่งคั่งตลาดสากลพร้อมกับเน้นท้องถิ่น การดำเนินงานตามโครงการ “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์” ซึ่งเป็นหนึ่งในนโยบายเร่งด่วนของรัฐบาลเริ่มตั้งแต่เดือนเมษายน 2544 ในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ มีกลุ่มชุมชนที่เข้าร่วมโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิต ทั้งหมด 263 กลุ่ม จาก 22 อำเภอ 2 กิ่งอำเภอ 144 ตำบล ดังนั้นผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความพร้อมของชุมชนในโครงการ “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์” เพื่อให้ทราบถึงลักษณะของกลุ่ม การดำเนินงานของกลุ่ม การผลิตและการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม ตลอดจนเพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยดังกล่าวกับระดับความพร้อมของกลุ่มชุมชนในโครงการ “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์” จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อผลที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้สามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนากลุ่มชุมชนให้มีประสิทธิภาพและประสบความสำเร็จ อาจส่งผลทำให้กลุ่มชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้น รวมถึงเป็นการพัฒนาอาชีพ พัฒนากลุ่ม และพัฒนาสังคมหรือชุมชนให้ดียิ่งขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความพร้อมของกลุ่มชุมชนในโครงการ “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์”
2. เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะของกลุ่มชุมชนในการดำเนินงานโครงการ “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์”

สมมติฐานของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ตั้งสมมติฐานในการวิจัยว่า ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะของกลุ่ม ปัจจัยด้านการดำเนินงาน และปัจจัยด้านการผลิตและการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ มีความสัมพันธ์กับความพร้อมของกลุ่มชุมชนในโครงการ “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์” จังหวัดเชียงใหม่

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้จะทำให้ทราบถึงปัจจัยที่มีผลต่อความพร้อมของกลุ่มชุมชนในโครงการ “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์” จังหวัดเชียงใหม่ จากศึกษาความสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม ได้แก่ ลักษณะของกลุ่ม การดำเนินการของกลุ่ม รวมถึงการผลิตและการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม ตลอดจนเพื่อให้ทราบถึง ปัญหา ข้อเสนอแนะ และแนวทางการแก้ไขของกลุ่มชุมชนในโครงการ “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์”

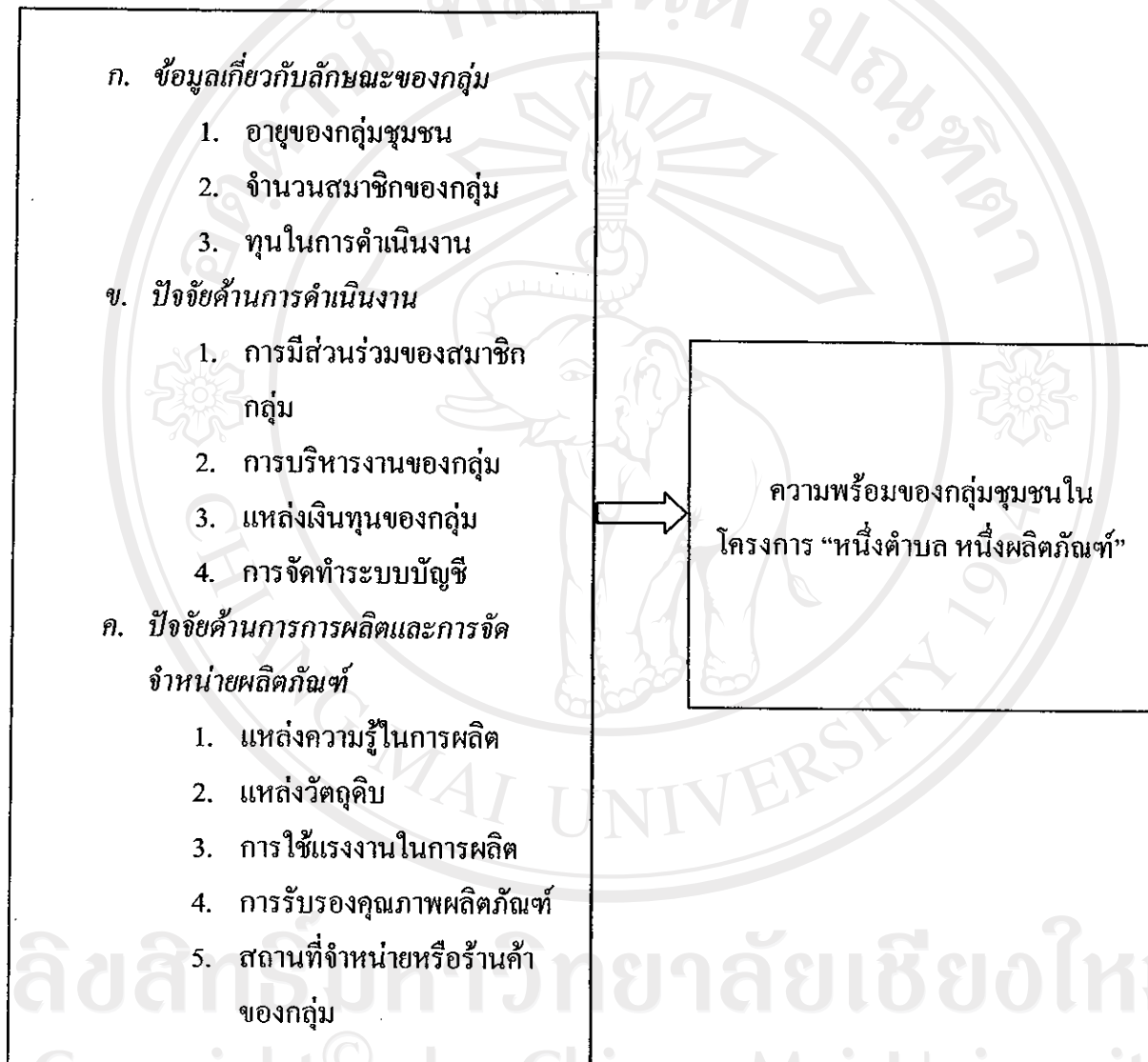
ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาความพร้อมในการดำเนินงานของชุมชนและการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ในโครงการ “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์” จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งมีอำเภอทั้งหมด 22 อำเภอ 2 กิ่งอำเภอ 144 ตำบล 263 กลุ่มผลิตภัณฑ์ ภายใต้การดำเนินงานของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

กรอบแนวความคิดในการวิจัย

ตัวแปรอิสระ
(Independent Variable)

ตัวแปรตาม
(Dependent Variable)

นิยามศัพท์

กลุ่มชุมชน หมายถึง กลุ่มชุมชนที่ดำเนินการผลิตสินค้าหรือมีผลิตภัณฑ์เพื่อจำหน่าย
ในโครงการ “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์”

ผลิตภัณฑ์ หมายถึง ผลผลิตทุกประเภทที่กลุ่มชุมชนได้ทำการผลิตเพื่อจำหน่าย

ความพร้อมของกลุ่มชุมชน หมายถึง ความพร้อมของกลุ่มชุมชนในด้านด้านการผลิต
และการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ ซึ่งพิจารณาจาก การบริหารจัดการของกลุ่มชุมชน งบประมาณและ
เงินทุนหมุนเวียน คุณภาพผลิตภัณฑ์ แหล่งจำหน่ายผลิตภัณฑ์ และการวัดคุณภาพการผลิตสินค้าหรือ
ผลิตภัณฑ์ โดยอิงเกณฑ์การให้คะแนนของกรมส่งเสริมการเกษตร (คะแนนเต็ม 100 คะแนน) โดย
แยกประเด็นออกเป็น ดังนี้

การบริหารจัดการกลุ่ม หมายถึง ระยะเวลาในการผลิต จำนวนสมาชิก ความต่อเนื่อง
ในการผลิต รวมถึงการจัดการด้านกระบวนการผลิต

งบประมาณและเงินทุนหมุนเวียน หมายถึง เงินกองทุนของกลุ่ม สัดส่วนการลงทุน
ของสมาชิก รวมถึงการจัดทำระบบบัญชีของกลุ่มชุมชน

คุณภาพผลิตภัณฑ์ หมายถึง การได้รับการรับรองคุณภาพ การพัฒนารูปแบบสินค้า
และผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมอันเนื่องมาจากกระบวนการผลิต

แหล่งจำหน่ายผลิตภัณฑ์ หมายถึง กระบวนการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของกลุ่มชุมชน
ได้ผลิตขึ้นมาเพื่อกระจายสินค้าไปสู่ผู้บริโภค เช่น แหล่งหรือสถานที่จำหน่ายของกลุ่มชุมชน
(แหล่งจำหน่ายในท้องถิ่น ต่างอำเภอ ต่างจังหวัด หรือจำหน่ายให้พ่อค้าตามใบสั่งซื้อ) รวมถึง
ความต่อเนื่องในการจำหน่าย

การใช้วัตถุดิบในการผลิต หมายถึง ที่มาของวัตถุดิบ ความรู้ที่ใช้ผลิตสินค้าหรือผลิต
ภัณฑ์ของกลุ่ม รวมถึงความต่อเนื่องในการผลิตด้วย

จากนั้นรวมคะแนนของแต่ละกลุ่ม เพื่อนำมาวัดระดับความพร้อม ดังเกณฑ์กำหนด
ระดับศักยภาพหรือความพร้อมของชุมชน/สินค้า เป็น 3 ระดับ ดังนี้

1. ระดับ 3 ดาว HHH (ระดับที่มีศักยภาพหรือความพร้อมระดับมาก) ได้คะแนน 80
คะแนน ขึ้นไป

2. ระดับ 2 ดาว HH (ระดับที่มีศักยภาพหรือความพร้อมระดับปานกลาง) ได้คะแนน
ระหว่าง 60 – 79 คะแนน

3. ระดับ 1 ดาว H (ระดับที่มีศักยภาพหรือความพร้อมระดับค่อนข้างน้อยถึงระดับ
น้อย) ได้คะแนนต่ำกว่า 60 คะแนน

โครงการ “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์” หมายถึง โครงการหนึ่งภายใต้นโยบายเร่งด่วนของรัฐบาลเพื่อให้ชุมชนได้ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาพัฒนาสินค้า เพื่อสร้างรายได้และความกินคือผู้ดีให้แก่ชุมชนโดยสนับสนุนด้านเทคนิค การประชาสัมพันธ์ การตลาด เกษตรกรแต่ละท้องถิ่นคิดค้นและพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีจุดเด่น จุดขาย และมีผลิตภัณฑ์หลักที่ใช้วัตถุดิบทรัพยากรในท้องถิ่นและพยายามเพิ่มคุณภาพของผลิตภัณฑ์ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของหมู่บ้านหรือตำบลให้เป็นที่ยอมรับ

ตำบล หมายถึง การปกครองระดับท้องถิ่นที่รวมเอาหมู่บ้านหลาย ๆ หมู่บ้านมารวมกัน มีกำนันและองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นผู้บริหาร

การรวมกลุ่มของสมาชิก หมายถึง การที่กลุ่มชุมชนได้มีส่วนในการทำกิจกรรมร่วมกันภายในกลุ่มชุมชนด้วยกัน เช่น การวางแผน การลงทุน แรงงาน การผลิต การจำหน่าย การจัดหาวัสดุอุปกรณ์ และการมีส่วนร่วม

แหล่งเงินทุนเพื่อทำผลิตภัณฑ์ หมายถึง แหล่งเงินทุนที่นำมาใช้ในการดำเนินงานการสร้างผลิตภัณฑ์ เช่น ธนาคาร กองทุนชุมชน

ปัจจัยการผลิต หมายถึง การใช้ทุน แรงงาน วัสดุในท้องถิ่น สถานที่ ภูมิปัญญาท้องถิ่นเครื่องจักร มาใช้ในการสร้างผลิตภัณฑ์